

ФОРМИ ПРОФЕСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Анотація. Розглянуто необхідність в якійсній освіті, яка стала домінантою загальноекономічного розвитку. Надано пояснення сутності головної характеристики креативності. Окреслено результати дослідження Джорджтаунського університету. Наведено прогноз перспективності професій до 2020 р. та розглянуто вплив еккаунтерських компаній на сфери послуг в малому бізнесі.

Ключові слова: бакалавр, дослідження, креативність, кредитна година, навчання, потреба, професія, сфери діяльності, фахівець.

Summary. The article considers the need for quality education, which has become the dominant factor in general economic development. Provides an explanation of the essence of the main characteristics of creativity. The results of a study at Georgetown University are determined. A forecast of the prospects of professions in 2020 is presented, and the influence of accountant companies on services in small businesses is examined.

Key words: bachelor, research, creativity, credit hour, training, need, profession, areas of activity, specialist.

DOI : 10.33783/1977-4167-2020-47-1-23-27

Постановка проблеми. Доведене життєвою практикою передових країн світу положення про незворотне збільшення потреби в креативному людському капіталі може бути занесено в арсенал сучасності як абсолютна істина. Це означає, що наукові суперечки щодо ролі інтелекту вищої якості тепер необхідно перевести в площину пошуку нових форм, методів, технологій, практичного втілення цієї ролі в різних видах людської діяльності. Актуальність даної науково-практичної проблеми зумовлена особливо тим, що креативність, як вища здатність інтелекту, може виявлятися тільки в конкретній справі, у професії, тобто в продукуванні нових товарів і послуг, нових продуктів духовної діяльності, потреба в яких змінюється в процесі розвитку людини. Відмирання одних професій і поява нових — процес об'єктивний і також є результатом втілення креативності інтелекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дану проблему досліджували такі вчені, як М. Ігнатенка, Л. Мармуль, О. Добренка та ін.

Мета статті. Прогрес одних країн і відставання інших визначальною мірою пояснюється рівнем їх зусиль у пошуку найкращих сфер додаткової індивідуальної креативності, в розвитку систем її селекції за одночасної уваги до проблеми загальної якісної освіти. Узагальнення такого досвіду становить мету дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вища креативність інтелектуального потенціалу

як практична мета може бути досягнута тільки за наявності якісного освітнього середовища, багато індивідуальних носіїв якого постійно затребувані і ефективно стимулюються. З цього потоку шляхом цілеспрямованої селекції вибирається креативний людський матеріал для застосування в конкретних сферах — у виробництві, науці, освіті, мистецтві, культурі. Індивідуалізація креативності в цих сферах втілюється в професіях, а різна потреба в них формує уявлення про їх цінності (вартості). Певний надлишок пропозиції креативного матеріалу порівняно з потребою в ньому створює конкурентне середовище та умови відбору претендентів. Зміна векторів соціально-економічного розвитку адекватно змінює параметри цієї системи, що очевидним чином підтверджується досвідом розвинених країн. Вони раніше за всіх зрозуміли і матеріалізували ідею креативності в науково-технологічній конкуренції, завдяки чому стали незаперечними лідерами світових ринків наукомісткої і високотехнологічної продукції.

Потреба в якійсній освіті стала домінантою загальноекономічного розвитку. Завдяки розумінню ролі цієї домінанти бізнесом, владою і громадськістю західних країн увагу до її реалізації не було ослаблено навіть у період світової кризи, хоча індивідуальні проблеми кожної з них надто різнилися. Крім значної фінансової підтримки освітні системи цих країн стали отримувати набагато більшу орієнтовану організаційну та нау-

© Л. І. Антошкіна, 2020

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Антошкіна Л. І. Форми професійного забезпечення людського капіталу. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2020. № 1 (47). С. 23–27.

References (APA):

Antoshkina, L. I. (2020). *Formy profesiinoho zabezpechennia liudskoho kapitalu* [Forms of professional provision of human capital]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 1 (47), 23–27 (in Ukr.).

ково-методологічну допомогу з боку численних дослідницьких центрів для кращої професійної орієнтації в розрахунку на потреби не тільки сьогодення, а й майбутнього.

Певна рутинність процесів освіти (особливо в системі середньої школи) ускладнює орієнтування її параметрів на потреби навіть найближчого майбутнього, тому що самі педагоги можуть мати про них марне уявлення. Вони не знають, у яких сферах знайдуть своє застосування їх учні, а тому прагнуть закласти в їхні голови стандартний базис знань. Своєчасні наукові рекомендації з розвитку стандартного базису знань під прогнозовані потреби пов'язують поточну діяльність освітніх установ з перспективою, особливо щодо потреб креативного матеріалу.

Ці практично зумовлені взаємозв'язки знаходять підтвердження і в реальній економіці. Абсолютна більшість компаній перебудовує систему менеджменту персоналу з таким розрахунком, щоб наймані працівники мали потенціал зростання їх креативності, а штатні — були готові підвищити свій потенціал як шляхом самоосвіти, так і альтернативним способом. Наразі звичайним стає використання тестів для первинної оцінки аналітичних здібностей у вирішенні нестандартних ситуацій і багатоступенева співбесіда, коли залежно від рівня вакансії вона не обмежується лише працівником відділу кадрів і безпосереднім керівником посади здобувача, а передбачає і участь одного з вищих керівників компанії. Під час оцінювання штатного персоналу аналізується його практична діяльність, зокрема, результативність виконаних проєктів, ініціативність, новаторство. Випускники ЗВО добре знають та очікують процедури їх селекції, і готуються до них задовго до закінчення навчання.

Звичайно, головна характеристика креативності полягає в здатності оригінального самовираження особистості — висуванні ідеї, гіпотези, позначанні ознак імовірних, але ще ніяк не проявлених повсякденних подій, які можуть вплинути на життя багатьох людей. Історія більшості винаходів — це історія осяянь креативних особистостей у сфері їх діяльності. Ці сфери мають різні рівні — від загальносвітоглядного в конкретних галузях науки до традиційного в якійсь практичній області. Звідси випливає, що корисність, цінність креативності може вимірюватися як загальнолюдськими досягненнями (наприклад, відкриття електрики), так і досягненнями людини у вузькій сфері повсякденного життя. Той факт, що в першому випадку креативних людей називали геніями, а в другому — зазвичай новаторами, не змінює принципової корисності тих і інших. У зв'язку з цим вся система підготовки інтелектуального потенціалу в загальноосвітніх та спеціальних установах розвинених країн будується на

домінанті престижної корисності освіти взагалі і спеціалізованої — особливо.

В умовах постійно стабільного або зростаючого попиту економіки на фахівців затребуваними виявляються всі їх категорії. А оскільки наявність креативних здібностей цінність фахівця значно підвищується, різні технології селекції дозволяють відбирати креативних робочих, інженерів, фахівців в царині економіки, фінансів, менеджменту і т. д. Конкурсне заміщення посад в освіті, науці, культурі, мистецтві (наприклад, кастинги при наборі в театральні навчальні заклади, під час формування творчих колективів кіно і театру) — це давно відомі технології селекції креативного людського матеріалу.

Зокрема, в американських університетах здобувачів освіти готують до жорсткої конкуренції за володіння предметами в обраних ними сферах діяльності, і що єдиний спосіб налаштувати себе до такого постійного суперництва (спочатку — щоб вступити в компанію, а згодом — щоб в ній втриматися) полягає в «нешадності» до самих себе при оволодінні професією і в розвитку креативності. Така мотивація змушує спочатку молодих людей (здобувачів освіти), а потім — і фахівців до граничного напруження підтримувати і підвищувати свій професійний рівень. Якщо ця мотивація відсутня (як у багатьох пострадянських країнах), навчання перетворюється в безглузду самоціль отримання диплома, а питання креативності фахівця взагалі втрачають сенс.

У зв'язку з підвищенням вартості навчання і тривалою кризою на ринку праці багато людей починають замислюватися про те, наскільки виправдані величезні витрати на навчання в коледжі або університеті. Дослідники з Pew Research Center з'ясували, яких поглядів на цю проблему дотримуються різні групи населення США, у тому числі самі випускники шкіл та їхні батьки.

Як виявилось, старше покоління американців, як і раніше, вважає вищу освіту за необхідне, незважаючи на пов'язані з цим значні витрати: 94 % батьків сподіваються, що їхні діти підуть до коледжу. При цьому 57 % американців вважають, що якість отриманих у коледжі знань не відповідає вартості навчання, а 75 % відзначають, що гроші дістаються їм з надто великими труднощами, ніж їх видобувають університети.

Попадання в п'ятірку пріоритетних сфер Engineering і Computersciences також логічно: ці сфери без комп'ютерної підтримки не можуть вирішувати складні завдання прогнозування і аналізу, а весь комплекс галузей машинобудування (в тому числі приладобудування) забезпечує економіку високотехнологічною продукцією для виробництва і управління.

Цікаві та корисні для життєвої практики учнівської молоді аспекти містяться в дослідженні

перспективності професій до 2020 р., виконаному вченими Джорджтаунського університету (США). На відміну від багатьох інших подібних прогнозів, це дослідження робить особливий акцент не тільки на перспективних професіях, для оволодіння якими потрібно докласти максимуму креативності, але і на безперспективні професії, на гонку за якими тільки в силу моди не слід витрачати роки життя (табл. 1).

Дослідження Джорджтаунського університету майже цілком підтверджує прогноз, виконаний National Association of Colleges and Employers (NACE): у поточному десятилітті найбільш затребуваними будуть фахівці в галузях, традиційно потребуючих креативного інтелекту (медицина, освіта, інженерія, фінанси), а найменш перспективними — у так званій «хіпстерській економіці», у розвазі і самовираженні [1].

Таблиця 1

**Прогноз перспективності професій до 2020 року
(за результатами дослідження Джорджтаунського університету [1])**

Професія/працівники	Рівень безробіття, %		Річна з/п, тис. доларів	
	нові	досвідчені фахівці	початкова	досвідчені фахівці
Перспективні професії				
1. Медичний догляд (медсестри, соціальні працівники та ін.)	4,0	1,9	48,0	64,0
2. Інженери і технічні спеціалісти з машинобудування	8,6	3,8	58,0	86,0
3. Фахівці з інформатики	7,8	5,6	50,0	81,0
4. Фінансові аналітики	6,6	5,2	44,0	72,0
5. Математики (у тому числі актуарії)	6,1	5,1	40,0	71,0
6. Бухгалтери та аудиторів	6,8	4,8	43,0	65,0
7. Перекладачі (у тому числі з французької та німецької мов)	7,9	4,8	32,0	52,0
8. Учителі початкових класів та вихователі дитячих садків	4,8	3,4	33,0	40,0
Безперспективні професії				
1. Актори театру	8,8	7,8	26,0	45,0
2. Графічний дизайн	11,8	7,5	32,0	49,0
3. Архітектори	13,9	9,2	36,0	64,0
4. Журналісти	7,7	6,0	32,0	58,0
5. Музиканти	9,2	4,5	30,0	45,0
6. Політологи	9,1	6,0	35,0	65,0
7. Філософи і реліговеди	10,8	6,8	30,0	48,0
8. Кіно- і відеоредактори, фотографи	12,9	6,7	30,0	50,0

Це, звичайно, не означає, що «безперспективні» професії роблять взагалі непотрібними мистецтво, культуру, журналістику і т. д. Дослідники об'єктивно оцінили свої власні прорахунки (тобто помилки всієї системи професійної освіти), що складаються в необмеженому наборі всіх бажаючих вчитися, наприклад, «на артиста», хоча чудово розуміли, що таке сприяння ажіотажного попиту не доведе до добра. Зокрема, прогнозується, що до кінця поточного десятиліття відбудеться 6 %-ве падіння зарплат і 12 %-ве падіння зайнятості в журналістиці, в той час як збільшиться попит на перекладачів і виразиться в 42 %-му зростанні їх зарплат і 22 %-му підвищенні зайнятості.

До розглянутих прогнозів близькі рекомендації, оприлюднені на он-лайн базі даних Pay Scale.com. Укладачі вважають, що незважаючи на періодично виникаючі у світовій економіці труднощі,

деякі професії завжди залишаються затребуваними і добре оплачуваними. У числі таких професій — актуарій, консультант з інформаційної безпеки, асистент лікаря, фахівець із фінансового планування і консультант із маркетингу.

Згідно зі статистичними дослідженнями, рівень безробіття у сферах діяльності фахівців цих професій завжди був нижче, ніж в інших, оскільки їх корисність визначалася досить високим проявом креативності. Звідси — обґрунтовані припущення, що в наступні 10–15 років попит на цих фахівців буде зростати, але одночасно буде залишатися на високому рівні планка вимог до їх креативного професіоналізму. Про перспективу порівняно молодих, але досвідчених зі стажем 5–7 річної роботи фахівців цих професій, дає уявлення табл. 2.

Нам видається, що укладачі рекомендацій невмотивовано залишили без уваги технічні профе-

Перспективні професії (за прогнозом Pay Scale.com [3])

Професії	Максимальна годова з/п, тис. дол. США	Професійні вимоги і галузі роботи
Актuariй	137,0	Розрахунки ймовірності страхових подій (у тому числі землетрусів, повеней, ураганів, пожеж) і визначення страхових тарифів для даної місцевості і ситуації. Крім страхових компаній затребувані і в інших компаніях, де потрібна оцінка ризиків і забезпечення прибутку в умовах потенційних збитків — банки, інвестиційні компанії, венчурні компанії, інноваційні фірми у сферах високих технологій.
Консультант з інформаційної безпеки	99,3	Захист інформації та бізнес-мереж, розроблення економічно ефективних стратегій захисту. Попит на них різко підвищує прийняв характер епідемії процес поширення спаму і хакерського вторгнення в бази даних. Рівень вимог — наявність як мінімум, ступеня бакалавра і ряду додаткових сертифікатів; наприклад, добре котируються сертифікати Microsoft і Cisco.
Асистент лікаря	92,2 (150–300)	В обов'язки помічника лікаря входить, по суті, все те саме, що робить і лікар-консультант хворих, лікування та діагностика в клініках, шпиталях, приватних медичних кабінетах. Потрібні ступінь магістра або, як мінімум, — бакалавра і вдало пройдено ліцензування, для якого потрібно скласти державний іспит. Всілякі перевірки й іспити відбуватимуться протягом усієї трудової діяльності цього фахівця. Кратно збільшує заробіток робота в декількох медичних установах, а також додаткове навчання на право мати практику в педіатрії або невідкладної допомоги.
Спеціаліст із фінансового планування	89,0	Консультації з питань обігу фінансових коштів, допомога в постановці і досягненні фінансових цілей, допомога в освоєнні клієнтами складних фінансових продуктів і т. д. Клієнтура найрізноманітніша: від компаній до пенсіонерів. Мінімальна вимога — ступінь бакалавра і сертифікація.
Консультант із маркетингу	87,5	Розробка і реалізація стратегій досягнення максимально високого рівня продажів товарів або послуг компанії. Працювати може як індивідуально, так і в відділі маркетингу великої компанії або в штаті рекламної фірми. Вимоги — наявність ступеня бакалавра, оптимізму і аналітичного складу розуму.

сії, без участі яких неможливо уявити науково-технологічне оновлення будь-якої сфери економіки. Проте ці рекомендації можна вважати непоганим доповненням до прогнозів, розглянутих вище.

У прогнозуванні професійних змін, які зумовлені динамікою економічної ситуації в різних країнах, науково-технологічними досягненнями і стратегіями компаній з їх просування на внутрішні і світові ринки, змінами в структурі населення тощо, високий авторитет стійко підтверджує Bureau of Labor Statistics 'National Employment Matrix (BLSNEM) [2]. Це наднаціональна структура, послугами якої користуються уряди, великі компанії, університети багатьох розвинених країн.

База даних BLSNEM складається з величезних масивів інформації за багато десятиліть і включає державну статистику, звіти компаній, дані про набори до навчальних закладів, відомості про випуски фахівців і навіть інформацію про їх використання у професійному і кар'єрному зростанні. У зв'язку з цим BLSNEM має можливість подавати прогнози та рекомендації як динамічно-

го (наприклад, у розвитку на 10–20 років), так і ситуаційного характеру (наприклад, на посткризовий період), тривалість якого може бути різною для окремих країн.

Кодекс платника податків США складається з 2840 сторінок, які містять близько 3,8 млн слів. Загалом у податковому законодавстві США понад 46 тис. сторінок. За останні 10 років у нього було внесено 4428 змін, розібратися в яких складно навіть професіоналу. Американці витрачають на заповнення податкових декларацій 6,1 млрд годин. У середньому американцю в рік доводиться заповнювати 481 форму. На їх обробку і аналіз в податкових службах витрачають близько 10 % зібраних податків.

Державні фахівці з питань оподаткування щорічно представляють Конгресу доповідь з оцінкою не тільки виконання плану збору податків, а й організації цієї роботи в країні. Регулярно відзначається, що американське податкове законодавство потребує суттєвого доопрацювання і спрощення. Якби заповнення податкових декларацій було індустрією, то вона виявилася б однією

з найбільших у країні. Витрачений американцями час дорівнює повній робочій зайнятості 3 млн осіб на рік. Однак на урядовому рівні не робиться жодних дій у цьому напрямку.

Цей дивовижний для високоорганізованої системи управління США парадокс використовують численні еккаунтерські компанії. Здебільшого вони являють собою спеціалізовані установи з невеликою кількістю співробітників і належать до сфери послуг у малому бізнесі. Клієнтами компаній є десятки мільйонів громадян — фізичних осіб (які не можуть самі заповнити податкові декларації або їм не вигідно витрачати на це час), а також велика кількість підприємств, переважно сфери малого та середнього бізнесу (яким для ведення свого бухгалтерського обліку та звітності вигідніше наймати приватних еккаунтерів, ніж утримувати власний штат).

Фахівців з еккаунтингу випускають багато університетів. Право на самостійну практику в царині еккаунтингу їм дає спеціальна ліцензія (CPA, Certified Public Accountant), для отримання якої потрібно пройти курс навчання за спеціальною програмою в професійній Асоціації еккаунтерів (тривалість — близько 1,5 років; вартість — від 10 тис. дол. США). Це мінімальні умови отримання CPA для здобуття вищої економічної освіти на рівні бакалавра. В середньому для отримання ступеня бакалавра необхідно витратити 120 кредитних годин. Програма CPA передбачає 150 кредитних годин. Різниця в 30 кредитних годин, яку потрібно освоїти для отримання ліцензії CPA, визначає як часові, так і грошові витрати того, хто навчається. Наприклад, якщо таке навчання поєднується з роботою в будь-якій компанії, а той, хто навчається, може здолати за семестр програму з 15 кредитних годин (що реально), то на навчання потрібно рік. Крім того, до півроку може знадобитися на здачу тестів і іспитів. Разом — 1,5 року. Кожна кредитна година обходиться мінімум у 300 дол. США, тобто всього знадобиться мінімум 9–10 тис. доларів плюс 2–3 тис. доларів — на оплату тестів і іспитів. Разом — 11–13 тис. доларів, хоча сума може значно збільшитись, якщо навчальний заклад належить до «престижних».

З огляду на таке специфічне співвідношення параметрів податкового законодавства (що характерно й для багатьох інших країн), інтересів і фактично невисокого рівня підготовленості величезних мас платників податків (як корпоративних, так і, особливо, індивідуальних), набувають особливої ваги професії, які зазвичай вважалися непрестижними через уявлення про рутинність сфери їх діяльності. Наразі формально притаманна врахуванню рутинність відійшла на другорядний план унаслідок використання інформаційних технологій, а на перший план вийшла аналітич-

на складова, яка технікою поки ще замінюється лише незначною мірою. З огляду на ці об'єктивні і довготривалі обставини, BLSNEM атестувала професії персонального фінансового консультанта і бухгалтера (еккаунтера) як креативні.

Взагалі, здатність до аналітичної діяльності стає майже абсолютною якістю стосовно будь-якої професії, що зумовлює необхідність використання нових методів підготовки креативного інтелекту. Наші дослідження дозволяють стверджувати, що реалізація цієї вимоги визначальною мірою залежить від ступеня використання Інтернет-технологій як в економіці, так і у побуті. За цим показником можна судити про готовність матеріальної бази кожної країни до навчання професіям XXI ст.

Висновки. Незабаром прогрес економіки визначальною мірою залежатиме від наявності в ній професій з яскраво вираженими креативними здібностями. За розширення масштабу їх підготовки, крім національних зусиль, буде зростати значення міжнародної кооперації і співпраці.

Література

1. Найперспективніші професії: прогноз 2020. URL: https://www.eduget.com/news/najperspektivnishi_profesii_prognoz_2020-79 (дата звернення 13.07.2020).
2. National Employment Matrix Bureau of Labor Statistics. URL : <https://www.bls.gov/emp/documentation/about-the-numbers.htm#:~:text=The%20National%20Employment%20Matrix%20is,industries%20and%20800%20detailed%20occupations> (дата звернення 13.07.2020).
3. Economic trends: reflections on 2019, predictions for 2020. URL: <https://www.payscale.com/data/economic-trends-2019-2020> (дата звернення 13.07.2020).

References

1. *Naiperspektyvnishi profesii: proghnoz 2020* (2015). [Promising professions forecast 2020]. Available at : https://www.eduget.com/news/najperspektivnishi_profesii_prognoz_2020-79. (Accessed date 13.07.2020) (in Ukr.).
2. National Employment Matrix: About the Numbers: U. S. Bureau of Labor Statistics (2019). Available at : <https://www.bls.gov/emp/documentation/about-the-numbers.htm#:~:text=The%20National%20Employment%20Matrix%20is,industries%20and%20800%20detailed%20occupations>. (Accessed date 13.07.2020).
3. Economic trends: reflections on 2019, predictions for 2020. Available at : <https://www.payscale.com/data/economic-trends-2019-2020>. (Accessed date 13.07.2020).